

APIE APREIŠKIMO PAVEIKSLĄ IŠ VILNIAUS BERNARDINŲ BAŽNYČIOS

Rūta Janonienė

VILNIAUS DAILĖS AKADEMIJOS DAILĖTYROS INSTITUTAS

Dominikonų g. 15/1, LT-01131 Vilnius

El. p. ruta.janoniene@vda.lt

Straipsnyje aptariamas Vilniaus Bernardinų bažnyčios šoninio altoriaus paveikslas *Apreiškimas Švč. Mergelei Marijai*, dabar saugomas Lietuvos dailės muziejuje (toliau – LDM). Šio straipsnio pagrindinis tikslas – informuoti apie neseniai LDM saugyklose identifikuotą ir dabar restauruojamą kūrinį, plačiau aptarti jo ikonografiją, taip pat, apibendrinus rašytiniuose šaltiniuose randamus duomenis, pristatyti paveikslo istoriją, informaciją apie ankstesnes restauracijas arba pertapymus, jį dengiančių aptaisų sukūrimą. Kartu siekiama nubrėžti tolesnių kūrinių tyrimų gaires.

REIKŠMINIAI ŽODŽIAI: Mažesnieji broliai observantai, Vilniaus Šv. Pranciškaus ir Bernardino bažnyčia, sakralinis menas, Motiejus Sluščianskis, Mykolas Neviadomskis, Apreiškimas Švč. Mergelei Marijai.

Apreiškimo Švč. Mergelei Marijai tema yra viena populiariausių krikščioniškojoje dailėje. Tiek Rytų Bažnyčios ikonų tapyboje, tiek katalikiškojoje sakralinio meno tradicijoje per amžius susiklostė tam tikra šio siužeto vaizdavimo ikonografija, vaizduojamų daiktų ir atributų simbolika.

Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės atveju šio siužeto paveikslai daugiau plito Rytų Bažnyčios mene, nes *Apreiškimo* ikona buvo privaloma kiekvieno ikonostaso dalis. Katalikiškosiose Lietuvos šventovėse *Apreiškimo* paveikslai nebuvo tokie populiariūs. Galbūt juos

iš dalies pakeitė gan paplitusios, tikinčiųjų gerbiamos skulptūrinės bei tapytos Loreto Dievo Motinos skulptūros kopijos. Pranciškoniškajam pamaldumui būdingas ypatingas dėmesys Apreiškimo Marijai momentui. *Angelo pasveikinimas*, kurio dabartinė versija ir sukurta pranciškoniškoje aplinkoje, gali būti vienas iš šio pamaldumo pasireiškimų. Žinomas taip pat pranciškoniškasis rožinis, arba Septynių Marijos džiaugsmų vainikėlis, kurio apmąstymai prasideda būtent nuo Apreiškimo momento. Apreiškimo ir Įsikūnijimo slėpinys glaudžiai siejasi ir su pranciškoniškojo

- Vilnius, 2001, t. 21: *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės barokas: formos, įtakos, kryptys*, sudarytoja Rasa Butvilaitė, p. 113–132.
- Jäger Walter, *Die St. Annenkirche und die Klosterkirchen von St. Bernardin und St. Michael in Wilna*, Wilna: Herausgegeben von der Zeitung der 10. Armee, 1918.
- Laucevičius Edmundas, Vitkauskienė Birutė Rūta, *Lietuvos auksakalystė. XV–XIX amžius*, Vilnius: Baltos lankos, 2001.
- Leksykon duchowości franciszkańskiej*, red. Waclaw Marian Michalczyk OFM, Kraków – Warszawa: Wydawnictwo M, 2006.
- Lietuvos dailininkų žodynas. XVI – XVIII a.*, sud. Aistė Paliušytė, Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas, 2005.
- Limanowski Mieczysław, „Zwiastowanie“, in: *W służbie*, Wilno: Marianum, 1931, t. 1, sąs. 1, p 3–9.
- Pax et bonum. Skarby klarysek krakowskich*: Katalog wystawy, red. Andrzej Włodarek, Kraków: Instytut Historii Sztuki Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1999.

INTERNETINĖS PRIEIGOS

- Mickiewicz Adam, *Wiersze*, [interaktyvus], Warszawa: Czytelnik, 1972, [žiūrėta 2008-05-14], <http://www.jehowa.eu/mickiewicz.htm>.

Gauta 2008-07-20

ON THE ANNUNCIATION PAINTING FROM ST FRANCIS AND ST BERNARDINO CHURCH IN VILNIUS

Rūta Janonienė

KEY WORDS: St Francis Minor Brothers Observants, St Bernardino branch, St Francis and St Bernardino Church in Vilnius, painting of the 17th century, sacral art, Motiejus Sluščanskis, Mykolas Neviadomskis, the Annunciation.

SUMMARY

The article discusses the panel painting of the *Annunciation*, safeguarded by the Lithuanian Art Museum since 1948. The painting was translated to the museum from one of the side altars of St Francis and St Bernardino Church in Vilnius. This interesting piece of art has not as yet received adequate attention from the researchers. It was featured in the book published in Vilnius in 1918 by Walter Jäger, on Vilnius churches of St Anne, St Francis and St Bernardino, in 1931 it received some more detailed discussion in the article by Mieczysław Limanowski ran by the catholic magazine “W służbie”. Afterwards the painting sunk to oblivion and no scientific examination of the painting has been carried so far. In the beginning of this year the painting was started to restore at the Pranas Gudynas Restoration Centre of Museum Treasures.

On the basis of the written sources and the examination of the painting, it can be dated by the mid 17th century. In the early 18th *The Annunciation* was covered by a silver casing which did not survive into our days. In the second half of the 18th century the painting was considerably overpainted by the painter Motiejus (very likely, by Vilnius artist Motiejus Sluščanskis (Sluszcanski)). The sources record him painted a new painting of this title. The article analyses changes in the visual expression of the painting and raises the question if the image changed in terms of iconography and content. The question is raised also to what extent the original (17th century) image influenced the artist of the 18th century. It has been established that the silver casing currently covering the painting was created in the end of the 19th or early 20th century and should be attributed to Vilnius craftsman Mykolas Neviadomskis (Neviadomski).